

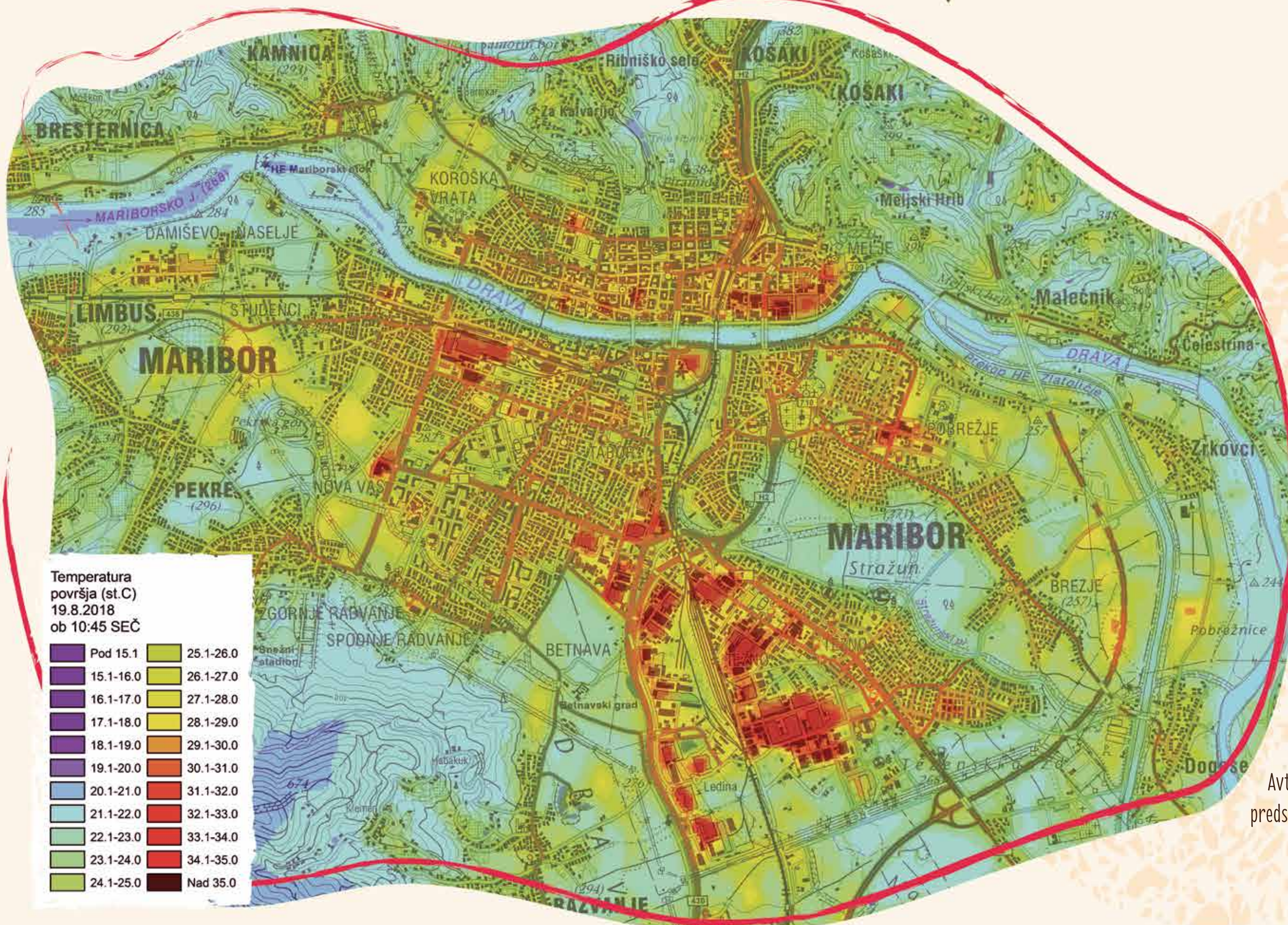
MINI GOZDICEK

TINY URBAN FOREST

to boost biodiversity and fight climate change

Novembra 2020 smo ob toplotnem otoku v Mestni četrti Magdalena zasadile i majhen gozd iz sadik 22 avtohtonih rastlinskih vrst. Pri tem smo uporabile i metodo japonskega botanika Akire Miyawakija, ki določa, da analiziramo sestavo tal in rastja v bližnjih gozdovih, nato pa to stanje poustvarimo na izbranem območju tako, da zasadimo čimveč sadik različnih vrst zelo blizu druge drugi. Tekmovanje povzroči, da sadike rastejo veliko hitreje, nasadi pa so znatno gostejši in bolj biotsko raznovrstni od tistih, ki so bili zasajeni po običajnih metodah. Ekosistem, ki nastane, shrani tudi več ogljika kot enosortni nasadi.

Večja biotska raznovrstnost v t. i. Miyawaki gozdčkih je delno posledica njihove mladosti in odprtosti. V notranjost se prepušča več sončne svetlobe, da doseže cvetoče rastline, te pa nato pritegnejo opraševalce. Raznolikost se še poveča s sajenjem množice različnih vrst rastlin, ki zagotavljajo prehransko raznolikost za živali in bogate možnosti prebivališč za žuželke, polže, metulje, dvoživke, kobilice. Naš mini gozdček obkroža še travnik — pašnik za čebele.

MESTNI TOPLLOTNI OTOKI

realnost pospešenega urbanizma

Mestni toplotni otok je pojav, pri katerem zgoščena pozidava, parkirišča in ceste, odpadna toplota zaradi človekove dejavnosti (klimatske naprave, slabo izolirane stavbe ...) ter premalo zelenih površin povzročajo toplejše urbano območje v primerjavi z okolico. Zgradbe, parkirišča, ceste in druge pozidane površine namreč čez dan absorbirajo kratkovalovno sevanje sonca, nato pa v nočnem in jutranjem času oddajajo dolgovalovno sevanje oziroma toploto v okolico. Beton ima v primerjavi z vlažnimi tlemi tudi do šestkrat večjo toplotno prevodnost in skoraj dvakrat večjo toplotno kapaciteto, zato se podnevi počasi segreva, ponoči pa počasi ohlaja. V obdobju podnebnih sprememb dodatna toplotna obremenitev predstavlja velik fizični in psihični stres, ki ga občutijo predvsem ranljivejše skupine prebivalstva. Umeščanje novih zelenih in vodnih površin v mesto ter odpiranje koridorjev za svež zrak, lahko ublaži učinek toplotnega otoka in mesto uspešno prilagaja na podnebne spremembe.

Avtor karte toplotnih otokov v Mariboru je izredni profesor dr. Igor Žiberna, predstojnik Oddelka za geografijo na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, 2018

BREZA

Betula pendula

Do 30 m visoko listopadno drevo z značilno belo skorjo. Cveti in olisti se v aprilu in maju, v juliju pa dozoriijo krilati plodovi, veliki do 2 mm. Breza je hitro rastoča pionirska vrsta. Njene skromne rastiščne potrebe in lahko seme, ki ga raznaša veter, ji omogočajo, da prva poraste ogolele površine.

ČRN TRN

Prunus spinosa

Listopadni grm ali manjše drevo, ki navadno doseže višino do 4 m. Veje so poraščene s kratkimi poganjki, ki se preobrazijo v bodeče trne. 2–6 cm dolgi listi imajo jajčasto obliko in olistajo po cvetenju. Črn trn cveti od marca do maja z belimi, prijetno dišečimi cvetovi. V jeseni se iz oplojenih cvetov razvijejo modri koščičasti plodovi. Plodovi so užitni, vendar pa trpkost izgubijo komaj po prvi zmrzali.

DIVJA ČEŠNJA

Prunus avium

Do 20 m visoko listopadno drevo z gladko skorjo in značilnimi Lenticelami, ki kot prekinjeni obroči objemajo deblo. Sulčasto oblikovani listi (od 7 do 12 cm) so po robu nazobčani. Divja češnja zacveti in se olisti v aprilu in maju. V bele cvetove odete krošnje v spomladanskem gozdu izstopajo. Plodovi so koščičasti, rdeči. Zelo zreli – skoraj črni in sladki, privabljajo ljudi, ptice in druge živali.

DROBNICA / DIVJA HRUŠKA

Pyrus pyraeaster

Divja hruška je do 20 m visoko listopadno drevo. Listi so jajčaste do okrogle oblike, dolgi 2–8 cm. V nasprotju z domesticiranimi hruškami iz debela in vej divje hruške izraščajo trni. Iz belih cvetov, ki zacvetijo v aprilu in maju, se oktobra razvijejo drobne, 2–3,5 cm velike, rdečkasto rumene hruške. Dokler ne uredijo, so trpke. Jeseni listi porumenijo, včasih pordečijo, nato počrniijo in odpadejo.

ENOVRTNI GLOG

Crataegus monogyna

To listopadno drevo zraste do 8 m. Listi so majhni, nazobčani in krpasto deljeni, veje poraščene s trni. Glog zacveti maja in junija, ko drevo, odeto v bele cvetove, z močnim sladkastim vonjem privablja roje žuželk. Jeseni obrdi živo rdeče plodove z enim semenom, ki jih z veseljem raznašajo številne ptice. Izredno zdravilni cvetovi, listi in plodovi so uporabni v tradicionalni medicini.

HRAST GRADEN

Quercus petraea

To listopadno drevo lahko doseže 40 m višine. Listi z značilnim valovitim robom so dolgi 8–12 cm in so nameščeni na do 4 cm dolgem listnem peclju. Hrast cveti v maju, oktobra pa dozoriijo želodi, ki so s svojo »kapo« pritrjeni neposredno na vejne poganjke. Ker so bogati z maščobami in ogljikovimi hidrati, predstavljajo želodi pomemben vir hrane za številne gozdne živali.

KAJ VSE RASTE

BROGOVITA

Viburnum opulus

Do 5 m visok listopadni grm. Listi so dlanoasto krpasti, s tremi krpami, z nazobčanim robom in zaobljeno listno bazo. V maju in juniju oblikuje bela socvetja, ki jih oprasujejo žuželke. Opraseni cvetovi se razvijejo v sočne, rdeče plodove, ki so hrana za ptice, ki na tak način raznašajo seme.

ČRNI BEZEG

Sambucus nigra

Listopadni grm zraste do 7 m višine (včasih tudi v 10-metrsko drevo). Listi so dolgi 10–30 cm, sestavljeni iz več manjših lističev. Veje imajo v notranjosti bel mehak stržen. Bezeg cveti maja in junija, ko iz drobnih belih cvetov tvori socvetja prijetnega sladkega vonja, ki privablja žuželke. V avgustu ali septembru dozoriijo črni plodovi, ki so bogati z vitamini in antioksidanti.

RUMENI DREN

Cornus mas

Je listopadni grm ali do 8 m visoko drevo. Poganjki vej so rahlo dlakavi, na eni strani zeleni, na drugi rahlo rdečkasti. Zacveti že februarja/marca z rumenimi socvetji (od tod ime). Rdeči plodovi (drenulje) so sprva kisel-trpkega okusa, po prvi zmrzali pa postanejo sladki. Užitni plodovi so bogati z vitaminom C in številnimi zdravilnimi učinkovinami. Ker zgodaj cveti, je pomembna paša za čebele, plodovi pa so vir hrane za mnoge živali.

SPOMLADANSKA RESA

Erica carnea

Majhen, do 30 cm visok, vednozelen grmiček temno zelenih in igličastih listov. Zacveti zgodaj med januarjem in marcem. Cvetovi so rožnati do rdeči, redko tudi beli. Plod vsebuje mnogo drobnih semen. Je pionirska vrsta, ki porašča predvsem bazična tla. Je medovita rastlina, pomembna zaradi zgodnjega cvetenja, ki obenem tudi popestri še spečo zgodnje spomladansko pokrajino.

NAVADNA BODIKA

Ilex aquifolium

Je do 10 m visoko vednozeleno drevo ali grm. Vedno zeleni listi so usnjati, 3–8 cm dolgi in imajo na robu listne bodice, ki dajejo vrsti tudi ime. Iz dišečih belih socvetij, ki cvetijo v maju in juniju, se ob koncu jeseni razvijejo živo rdeči, koščičasti plodovi. Rastlina je v naravnem okolju zelo redka in uvrščena na seznam zavarovanih rastlinskih vrst.

LESNIKA / DIVJA JABLANA

Malus sylvestris

Lesnika je 10 m visoko listopadno drevo. Je divja sorodnica udomačene jablane. Žužkocvetna vrsta cveti maja in junija v belih do rahlo rožnatih cvetovih. Okroglasti plodovi so rumeni do rahlo rdečkasti in kislno-trpklega okusa. Tradicionalno so plodove uporabljali za pridelavo kisa.

LIPA

Tilia platyphyllos

To listopadno drevo doseže do 40 m višine. Oblikuje značilne srčaste liste. Na spodnji strani lista med žilami opazimo bele dlačice (pri lipovcu rjave). Cveti junija in v začetku julija. Rumeni cvetovi z enim ovršnim listom imajo prijetno meden vonj. Iz cvetov se razvijejo oreščki, ki vsebujejo do 2 semeni. Oreščkov s prsti ne moremo zdrobiti (za razliko od sorodnega lipovca).

MAKLEN

Acer campestre

To listopadno drevo zraste do 20 m visoko. Ima razmeroma majhne liste, deljene na 5 krp (srednje 3 so največje). Pogankji pogosto oblikujejo značilna plutasta rebra. Maklen cveti konec aprila in v začetku maja z rumeno do zelenkastimi socvetji. Semena so na peclju opremljena s parom letalnih krilc, ki rastejo pod kotom 180°.

NEŠPLJA

Mespilus germanica

Nešplja je do 6 m visoko listopadno drevo z elipsasto-jajčastimi listi, ki imajo izrazito poudarjene žilne kanale in so na spodnji strani gosto puhaсти. Beli cvetovi se razvijejo na koncu listnih pogankjov. Nešplja obrodi značilne okrogle rjavkaste plodove, ostanke časnih listov ostanejo izrazito vidni. Plodovi so užitni, a šele po prvi slani, ko nekoliko umedijo.

TISA

Taxus baccata

Vednozeleno drevo doseže višino do 20 m. Dobro prenaša osenčene lege. Raste zelo počasi in je izredno dolgoživno drevo, ki lahko doseže tudi do 2000 let. Rastlina je dvodomna, ženske in moške rastline so ločene. Ženske tise jeseni oblikujejo rdeče jagode (seme obdaja rdeč semenski ovoj). Drobni rumenkasti moški cvetovi se pojavijo marca in aprila. Zaradi zelo uporabnega lesa je bila tisa marsikje izsekana, tudi pri nas je redka in zavarovana vrsta. Vsi deli rastline, razen plodovne ovojnice, so močno strupeni.

V MINI GOZDIČKU?

JESENSKA VRESA

Calluna vulgaris

Majhen vednozelen grm, ki zraste do 50 cm visoko. Drobni 2–3 mm veliki listi so poleti zeleni, pozimi pa rjavi. Cveti od avgusta do oktobra z drobnimi svetlo vijoličastimi cvetovi. Plodovi so drobne glavice. Oprahuje se z vetrom in žuželkami. Je dobra paša za čebele in druge žuželke tudi v poznejšem delu leta. Rastlina je zdravilna in uporabljena v tradicionalni medicini. Je pionirska vrsta, ki v naravi pogosto porašča kisl tla.

BAKRENAŠMARNA HRUSICA

Amelanchier lamarckii

Listopaden grm, ki doseže višino do 3 m. Mladi listi so ovalne oblike, sprva pokriti z dlačicami. Veliki so do 5 cm in bakreno rdeči, kasneje v poletju postanejo temno zeleni, jeseni pa znova osupnejo, tokrat ognjeno rdeči. Šmarna hrušica cveti, preden se olista, v času od aprila do junija, ko se povsem odene v snežno belo cvetje. Konec poletja bogato obrodi s sočnimi temno modrimi plodovi, ki so užitni in bogati z vitamini in antioksidanti.

TRDOLESKA

Euonymus europaeus

Listopadni grm, z domačim imenom škofova kapica, lahko doseže višino 6 m. Pogankji vej so sprva sivo-zeleni, kasneje rjavi z razpokano skorjo. Suličasti listi so dolgi do 8 cm. Drobni rumeno-zeleni cvetovi se odprejo v aprilu in maju. Septembra dozori za vrsto značilno oblikovani plodovi – živo rožnate glavice s štirimi razdelki, ki ostanejo na grmu vso zimo in bogatijo zimsko krajino. Celotna rastlina je strupena!

TREPETLIKA

Populus tremula

Trepetlika je do 30 m visoko listopadno drevo. Listi so okroglaste oblike z izrazito valovitim robom. Sedijo na dolgem listnem peclju, zaradi katerega listje vtrepeta že ob najmanjšem pišu vetra (od tod ime trepetlika). Je pionirska vrsta, tj. ena izmed prvih, ki porašča ogolele ali opuščene površine. Z listnim opadom izboljšuje tla in s tem omogoča naselitev zahtevnejših vrst mladega gozda.

GABER

Carpinus betulus

Do 30 metrov visoko drevo z značilnim žlebastim deblom s sivo skorjo. Debla starih dreves tvorijo zanimive oblike. Listi so po robovih dvojno nažagani z vtisnjenimi listnimi žilami. Cveti v aprilu in maju z visečimi maščami in manjšimi socvetji, ki so na istem drevesu (enodomna vrsta). Oktobra dozori plodovi, ki so združeni v do 15 cm dolge viseče klase.

NAVADNI RAKITOVEC

Hippophae rhamnoides

Do 6 m visok listopaden grm ali manjše drevo, ki se pogosto razraste v strnjeno grmišče. Pogankji so polni bodočih stebelnih trnov. Rakitovec zacveti marca ali aprila pred olistanjem, oktobra pa dozori živo oranžni plodovi. Ti na rastlini ostanejo celo zimo in predstavljajo vir hrane za živali. Plodovi so užitni in bogati z vitaminom C in številnimi drugimi zdravilnimi učinkovinami.

